

DÉKEI Kriszta

„A TALÁLT FOTÓK MAGUKBA HÚZNAK”

Esterházy Marcell képzőművész

Nyugodt művészet. Ilyet az tud létrehozni, aki körül mindig nyüzsgöttek, akinek természetes állapot a folyamatos ötfelé figyelés, közben mégsem veszi el a saját szempontjait, aki megtanult viszonyulni a nevéhez, hiszen úgyis annyiféle képzet- és történetreteg rakódott rá, és aki biztos kézzel emeli ki azokat az apró elemeket, tárgyakat, jelenségeket, gesztusokat melyek koncentráltan végrehajtott változtatásokkal univerzálissá tehetőek. A művészséget sem izgulja túl.

ESTERHÁZY MARCELL (1977)

2003-ban végzett a Magyar Képzőművészeti Egyetem intermédiá szakán, majd Marseille-ben szerzett posztgraduális diplomát. Franciaországban él. 2004-ben elnyerte a Lucien és Rudolf Hervé-díj zsűrijének különdíját, 2008-ban a Fital Képzőművészek Stúdiójának díját, 2010-ben jelölték az AVIVA Képzőművészeti Díjra. 2009 és 2011 között Derkovits-ösztöndíjban részesült. 2013-ig a párizsi Espace en Cours rezidencia-programban vesz részt. Művei megtalálhatók a budapesti Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum gyűjteményében és a marseille-i FCAC (Fonds Communal d'Art Contemporain) kollekciónak. Magyarországon az acb Galéria képviseli.

Dékei Kriszta: Novemberben látható a Liget Galériában a Past in progress cím alatt futó egyéni kiállításod. Miért ez a címe?

Esterházy Marcell: Ez egyrészt arra utal, hogy ezek a munkák nincsenek igazán befejezve, folyamatosan mutatom be őket, illetve arra, hogy van köztük olyan, amiből később sorozat lesz, de most csak az első részét állítom ki. Ugyanakkor arról is szól, ahogyan emlékezem, ahogyan megváltozik és fejlődik az idők során a múltbeli dolgokkal kapcsolatos nézőpontom.

A művek egy része szokatlan módon inkább hozzád, a te saját történetedhez kapcsolódik.

Az egyik mű azokat a tárgyakat dolgozza fel, amikkel furcsa szimbiózisban éltem: bárhová is költöztem tíz év alatt, mindenhová jöttem velem. Hetven fontos vagy kevésbé fontos objekt a múltból: a gyerekek fogai, meg a jegygyűrűm, vagy olyan hétköznapi tárgyak, mint egy öngyújtó vagy egy Fekete Péter kártyacsomag. Ezeket sorra beszkeneltem. Fontos, hogy szkenelve vannak és nem fotózva: a fotó ugyanis a pillanatot rögzíti, míg a szkenelés maga is időben zajló folyamat. A kiállításon egyenként, A/4-es papírra nyomtatva jelennek meg, mint egy dokumentumfüzér.

Miért The circle is not round a címe?

Ugyan van ennek egy kör alakú verziója is,

de a címet megtartottam, mert fontosnak gondolom. Az Eső előtt (Before the Rain) című, körkörös egymásba fonódó történetekből felépülő, 1994-es macedón filmből származik – itt hangzik el többször is, hogy „az idő nem hal meg, a kör nem gömbölyű”.

A másik személyes vonatkozású mű az Állandó lakhelyek címet kapta. Ez kilenc alaprajz, olyan lakásoké, ahol az elmúlt 35 évben laktam. Emlékezetből rajzoltam meg őket, de törekedtem a műszaki pontosságra, emiatt egyszerre válnak valós lakásokká, ugyanakkor mégiscsak az emlékeim alapján jelennek meg. Ez inkább egy tanulmány vagy egy makett makettjének a makettje, mivel ebből tervezek egy szobrot is készíteni, ahol, mint akár egy diagramban, leolvasható lenne, hogy mikor, hol és mennyi időt éltem. A szobor különböző szintjei egy-egy alaprajzot jelölnek, és minden szint között akkora távolság van, amennyit abban a lakásban éltem. Így egyszerre lenne egy szobrászati is értelmezhető tárgy és egy sajátos leképzése az életemnek.

A Hermes & Erika címből nem derül ki elcsőre, hogy a családod történetéhez kapcsolódik.

Igen, a fényképeken két írógép látható. A Hermes a nagyapámé volt, az Erika meg az apámé. Egyszerre dokumentumok és portrék. Mindkét gépet két oldalról világítottam meg, és egy-egy felül-, elöl- és egy

Esterházy Marcell: *The circle is not round*, 2012, giclée print, 140×140 cm

oldalnézetet készítettem. Nem azt mondom, hogy a rendőrségi archív fotókhöz hasonlít, de kicsit arra játszik rá. A nagyapám fordító volt, ezen a gépen készítette a szakfordításait, meg ezen írta a III/III-as jelentéseit. Az apám amúgy kézzel ír, de gyerekkorunkban kattogott azért az írógép is, mert a rövid cikkeket ezen írta.

A kiállításon egy fikatív családi szereplő fényképe is szerepel. Miért?

Nagyon régóta gyűjtök fényképeket, lomtalanításkor sok kidobott családi archívumot szedtem össze. Ez a talált fotógyűjtemény

elég jól van archiválva, most olyan tízezer fotó körül járhatok. 2001-ben fel is dolgoztam párat az Originalcopy sorozatban, amikor egy-egy dolgot/szereplőt különböző térbeli perspektívákból mutattam meg. Most visszakanyarodtam, és belekezdtem a Talált nagymama sorozatba. Ebből most csak egyetlen, 1×1 méteres nagyítást mutatok be. Mind a két nagymamám meghalt 1980-ban, hároméves koromban, és csak most, a gyerekekkel került bele az életembe, hogy van olyan, hogy nagymama. Így aztán csinálom magamnak nagymamákat.

Azért a saját családodnak a magyar történelemmel szorosan összefonódó, tragikus elemekben is gazdag története eléggé jó alapanyag...

A régebbi munkáim nagy része valóban „családos”, de azért távolsággal kezelve. Szeretem, ahogy így „használok” a családot: rendkívül érdekes a történet, és minél lejjebb árok, annál izgalmasabb dolgokba akadok bele. De a családtörténet elsősorban egyfajta makett, amin keresztül elég jól lehet „beszélni” az időről. Azért el kellett telnie pár évnek, hogy hozzá merjek nyúlni. Egyrészt az apám, Esterházy Péter a regé-

Esterházy Marcell: *Hermes @ Erika*, 2012, giclée print, 50×50 cm

nyeiben elég rendesen lefedte ezt a terepet, de nekem is kellett idő, mire azt mondtam, hogy ezzel most már tudok valamit kezdeni. Amikor a nagyapám ügynökmúltja kiderült, még el kellett telnie néhány évnek, hogy azt is képes legyek távolságtartással kezelni.

Az egyik legnépszerűbb, kifejezetten lírai munkádon (v.n.p. v2.0.) egy különös ritmusú családi ebéd látható, középpontban a nagyapáddal. Ő az anyai nagyapád?

Igen. Ez volt az első családi munkám, 2005-ben és ennek folytatása az a három darab fotó, amelyeket a nagyapám üres la-

kásáról csináltam rögtön a halála után. Szeretek egyszerű eszközökkel dolgozni. Ebben a videóban felgyorsítom nagyapámat olyan sebességre, hogy ismét normális tempóban egyen. Ettől megváltozik minden: ő is, a környezete is, az idő sebessége és az élet gyorsasága. Elég népszerű videomunka, talán pont az egyszerűsége miatt, és talán azért is, mert mindenki megtalálja benne a saját viszonyát az időhöz és az elmúláshoz. Jelenleg éppen Pozsonyban van kiállítva a *The Discovery of Slowness II.* című nemzetközi csoportos kiállításon.

De visszatérve az apai ághoz, azt gondolom, hogy nem vagyunk felelősek azokért

a dolgokért, amiket korábban bárki is tett a családban, akár pozitív, akár negatív értelemben. Viszont érdekes, mégis hat rám, és adott esetben tudok ezekkel kezdeni valamit. Jó ideje Franciaországban élek, és egész mások a reakciók, amikor kimondom a nevemet. Magyarországon rögtön hozzákapcsolják apámat vagy a focista nagybátyámat, de itt furcsa módon a Dreyfus-perhez kötik. Marseille-ben történt meg, hogy egy igazoltatás során egy rendőr rámutatott, hogy antiszemita nevem van. Mert Ferdinand Walsin-Esterházyt hívták azt a katonát, aki miatt kémkedéssel vádolták meg Dreyfust. Persze nem Esterházy volt, csak felvet-

Esterházy Marcell: *Walsin*, 2011, giclée print, 50×50 cmEsterházy Marcell: *Feketen-fehéren*, 2010, video-loop

te az anyja második házasságával járó nevet és a grófi címet. Annak idején a család be is perelte, de a végeredmény felemás volt: a grófi címet nem használhatta, viszont az Esterházy maradhatott. A *Walsin* (2011) című munka egy zászlótartó figurán alapul. Ezt az akkori hírlap, a *Petit Journal* borítójáról vettem le. Az a jelenet látható rajta, amikor az École Militaire kertjében Dreyfust megfosztják a rangjától, és egy katona kettétöri a kardját. A figurát megkettőzttem, és az egyikük kezébe olyan zászlót raktam, amelyen az Esterházy Madonna látható, míg a másik az ún. *Dreyfus Madonna* című festményt lobogtatja. Ráadásul mindkét mű nagyjából ugyanakkor készült. Tapétaként képzeltem el, hiszen már annyira beivódott a társadalom „agyába”, mint tapétába a mocsok.

Úgy tűnik, majdnem tíz év telt el, míg feldolgoztad az apai nagyapád, Esterházy Mátyás ügynökmúltját. Az acb Galéria *Az idő mintázatai* című csoportos kiállításán két ilyen munkát mutattál be.

Az *Orthodromie* (2011) két, a családi archívumban talált fotó alapján készült. Ez egy manuális lenticulár kép. Egy harmonikaszerű faszerkezetre kasíroztam rá a képeket, és két nézete van, ha pedig szemből nézed a munkát, akkor a két kép összemosisodik. Az egyik oldalról a tizenhat éves nagyapám látható, amint díszmagyarban áll a kastély előtt, a másik képen – hasonló pozícióban, de már öregebben – az ötvenes évek elején látjuk, amikor kitelepítették a családot Hortra, és egy dinnyeföldön dolgozott. Nagyapám életének két szélsőséges állapotára rímel a cím is: a francia szót a madarak vándorlásával kapcsolatban használják, és egy gömbszerű testen két pont közötti legrovidebb távolságot jelenti. Hogy az egészre rálátásod legyen, ahhoz több nézőpontból kell megnézned a dolgokat. A nagyapám élete is pont ilyen: nem tudom úgy nézni, hogy megszületett Csákváron, mint a grófi örökös, meg úgy sem tudom nézni, hogy csak III/III-as ügynök meg kitelepített volt. Így aztán amikor szemben állsz vele, akkor ez a furcsa keveredés látszik.

A másik itt bemutatott munkádat, a *Feketen-fehéren* című video-loopot (2010) Horányi Attila az ezredforduló után keletkezett művek közül a legfontosabbnak tartja, amelyben poétikusan és sűrítve ötvöződik az absztraktság, a társadalomcentrikusság és a játékoság, s amely ráadásul egyszerre komplex és mégis közérthető. Én emellett azt emelném ki, hogy egy nagyon személyes történetet, egy egészen apró gesztust tettél univerzálissá.

A *Feketen-fehéren* Gazdag Gyula 1971-es *Sípóló macskakő* című filmjéből származik, amelyben a nagyapám mint statisza az utolsó két percben bukkan fel. Kivettem belőle a többi szereplőt és a párbeszédet, és csak anynyi maradt, hogy egy zötykölődő vonaton ülő férfi maga elé mered, és néha, nagyon rövid időre a szemünkbe néz, hogy aztán újra lehajtsa a fejét. És ez – legalábbis szerintem – tökéletesen modellezi a nagyapám életét. Van a lehajtott fej, mint a filmen, és mindennek ellenére azok a pillanatok, amikor a szemembe mer nézni: az igazi erő rö-

Esterházy Marcell: *A hosszú menetelés vége*, 2011, fotó, diasec, 110×65 cm

Esterházy Marcell: *Orthodromie*, 2011, giclée print, fa, 100×85×5 cm

vid pillanatai. De az életben is így volt: bár több mint 25 évig jelentett, mindent átadott a négy fiának az életről és a szabadságból, miközben nem volt se élete, se szabadsága. A munka monotonosága ellenére nagyon sokrétegű és sok szálon köthető nemcsak a családomhoz, hanem talán egy tipikusan közép-európai és 20. századi történelhez is.

Itt kiállítottál egy harmadik művet is, *A hosszú menetelés vége* című fotót, ami viszont a magán- és világtörténelmi események koincidenciáján alapul. Hogyan illeszkedik ez az előbb említett művekhez? Valóban egy kicsit külön áll tőlük, de mégis kapcsolódik. Megtaláltam egy családi archí-

vumot, ami körülbelül 600 darab 9×12 centiméteres negatívból áll. A dédnagyapám és nagyapám csákvári életének pillanatait dokumentálja 1916-tól a harmincas évek végéig, ráadásul mindegyiken szerepel, hogy mikor készült és ki van rajta. Ezt az anyagot is elkezdtem beszkenneletni, de hirtelen belefutottam egy olyan átlátszó negatívba, aminek már kicsit elkezdett penészedni a felső része. Azt gondoltam, hogy ennek semmi értelme, aztán ahogy átfordítottam pozitívba, akkor vettem észre, hogy mennyire érdekes. Mert ez a szarvas – amit 1935. október 19-én ejtettek el egy úri vadászaton – annyira erős volt képilleg, hogy mindenképpen akartam vele valamit kezdeni.

És akkor jött a véletlen: beírtam a dátumot a keresőbe, és kiderült, hogy ezen a napon hagyta abba a kínai Vörös Hadsereg a Nagy Menetelést. Úgy éreztem, ez tökéletes cím lesz a szarvashoz, meg az egyszerűen csillogós tető előtti két szellemalakhoz, a dédnagyapámhoz, Esterházy Mórchoz meg Habsburg-Lotharingiai József Ágost főherceghez. Nagyon ritka, hogy ennyire erősen hasson rám egy kép.

A szocializmus öröksége mint téma felbukkan a művészetekben. Míg 2009-ben az óbudai Ganz Gyár pusztulását körüljáró projektben menzaételek nevét vésted fel alumínium ételhordókra, vagy

Esterházy Marcell: *My name is Nobody*, 2011, giclée print, 120×85 cmEsterházy Marcell: *Szobordöntő*, 2010–2012, bronz, 90 cm

különböző pogácsákból raktál ki egy 1956-os „emlékművet” (2011), van pár mű, ami az eltüntetésen alapul.

Két ilyen munkám van: az *Egy lépés előre, kettő hátra* (2011), illetve a *My name is Nobody* (2011), ami a Lövölde téri 1×1 plakáton látható jelenleg is. Ezek a művekhez meg a talált fotókhoz is kapcsolódnak. Szintén lomtalanításkor talált, a negyvenes-ötvenes években készült újságfotókon alapulnak. A *My name is Nobody* az államosítás idején készült, amikor éppen kicserélik az előző tulajdonos nevét. Fogtam és kivettem a képről a két feliratot. Ez nagyjából egybeesett azzal, amikor az Orbán-kormány megint elkezdte az utcákat meg a tereket átnevezni. Erre reflektált egyébként a Lenin egyik könyvét megidéző *Egy lépés előre, kettő hátra* is. Az alap egy 56-os kép, amikor valaki letépte a Lenin körút táblát és rátaaposott – innen szintén kiszedtem a feliratot. Persze ezeknek van egyfajta aktuálpolitikai olvasata is. De a találás nagyon fontos: a talált fotók magukba húznak.

Szintén ehhez a témához köthető, de azért kicsit más a *The monument destroyer* című műved (2010–2012). Már csak azért is, mert szobor.

Düsseldorfban két hónapig egy rezidenciaprogramon voltam, és találtam egy kidobott szobrot, egész pontosan a 2000-ben megrendezett düsseldorfi darts-bajnokság fődíját. Ráadásul először csak a lábát találtam meg, ami le volt törve tőből. Először arra figyeltem fel, hogy ez pont olyan, mint amikor a forradalomban a szobrokat ledöntik. A Sztálin-szobrot is a lábánál vágták el, Szaddám Huszinnak is csak a lába maradt meg: egyszerűen úgy van a súlypont, hogy valahol ott törnek el, így csak a lábuk marad a talajon. Később megkerestem a maradék darabokat, és megtaláltam még a testét, a fejét meg a karját is. És akkor felépítettem belőle egy szobrot: összeállítottam a részeket és beleraktam egy kalapácsot a kezébe, amivel mintegy a saját lábát zúzza össze. Míg az eredeti boltban vagy az interneten megvásárolható, ebből az önmagát „megcsönkítő” másról szerettem volna egy rendes bronz, a köztéri szobrokra emlékeztető tárgyat készíteni. És aztán megcsináltam.

Nagyon tetszik a *4.33.* című munkád. Ez is talált anyag?

Apám egyik testvére tizenhat évesen egy bécsi családi látogatás után disszidált. Ő rögzítette 1982-ben a bécsi Rolling Stones-koncertet. Amikor először megnéztem, fantasztikusnak találtam, hogy van egy koncertfelvétel hang nélkül. Így persze nagyjából értelmezhetetlen és értelmetlen, ugyanakkor benne van a szabadság utáni vágy, ami a nagybátyám és sokak számára tényleg a rock'n'roll és a Rolling Stones volt. A filmet 4 perc 33 másodpercre vágtam meg, összekapcsolva ezzel a Cage-féle csöndet és a hang nélküli rock'n'rollt. Eddig még nem volt kiállítva, de most szerepelni fog a LuMúban a november végén nyíló *A Hang szabadsága*. John Cage a vasfüggöny mögött című kiállításán.

Esterházy Marcell *Past in progress* című kiállítása 2012. november 9-től december 6-ig látható a Liget Galériában.

1146 Budapest, Ajtósi Dürer sor 5. nyitva: szerda-hétfő: 14–18h

helyből húsz

Fizess elő és szüreteld le a kedvezményeket!

Fizess elő a lapra 2012. november 14-ig egy évre 7940 forint kedvezménnyel* 17 800 forintért, és ajándékba kapod a Magyar Narancs-olvasókártyát az újságok mellé!

A kártyával előfizetésed lejártáig húsz százalék kedvezményt kapsz Budapesten az A38 Hajón, a Cirko-Gejzír és a Kino mozikban, az Írók Boltjában, a Kamrában, a Katona József Színházban és a Nemzeti Színházban, a Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeumban, az Odeon Tékákban, a Printa Galériában és a Trafó – Kortárs Művészetek Házában. Vidéken a debreceni MODEM-ben és a pécsi Apolló moziban.

*Az áruspéldányhoz képest.

A Magyar Narancs megrendelhető
telefonon: +36 1 219 0862
e-mailen: kiado@narancs.hu
online: www.magynarancs.hu
levélben: 1094 Budapest, Páva utca 8.

**20%
kedvezmény**

MAGYAR NARANCs

www.magynarancs.hu